

TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.

İKTİSADİ ARAŞTIRMALAR

DÜNYA REKABET GÜCÜ İÇERİSİNDE TÜRKİYE’NİN YERİ

Bayram Ali EŞİYOK
Kıdemli Uzman

ARAŞTIRMA MÜDÜRLÜĞÜ
GA-01-4-7

Temmuz 2001
ANKARA

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
I. Giriş	2
II. Rekabet Faktörleri	4
II.1.Ekonomik Güç	4
II.2.Küreselleşme	4
II.3.Devlet	4
II.4.Finans	4
II.5.Alyapı	4
II.6.Firma Yönetimi	5
II.7.Bilim ve Teknoloji	5
II.8.Beşeri Sermaye	5
III. Faktörlere Göre Türkiye'nin Rekabet Gücündeki Gelişmeler	6
III.1.Ekonomik Güç	6
III.2.Küreselleşme	7
III.3.Devlet	9
III.4.Finans	11
III.5.Bilim ve Teknoloji	12
III.6.Alyapı	13
III.7.Beşeri Sermaye	15
III.8.Firma Yönetimi	17
IV. Ülkeler Düzeyinde Rekabet Sıralaması	18
IV.1.İmalat, Ar-Ge, Hizmet ve İdare Sıralaması	19
IV.2.Faktörlere Göre Ülkelerin Rekabet Gücü	23
IV.3.Kore ve Türkiye: Bir Karşılaştırma	25
V. Bazı Stratejik Tespit ve Öneriler	28
Kaynakça	31

I. Giriş

1980'li yıllardan itibaren dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeler incelendiğinde, ülkelerin içe kapanarak (otarşik) gelişemeyecekleri bir konjonktür oluşmuştur. Bu yeni süreçte uluslararası ilişkilerde gittikçe belirginleşen kavramların başında "rekabet" gelmektedir.

Uluslararası rekabette teknoloji ve yenilik sürecinin gittikçe belirleyici olmaya başlaması neticesinde yeni teknolojilerin kullanımı ve yenilik yapma kapasitesi rekabet gücünün en temel bileşeni olarak öne çıkmış, böylelikle teknolojik değişme, firmaların global ekonomi içerisinde varlıklarını sürdürebilmelerinin "olmazsa olmaz" koşulu olmuştur.

Teknolojik değişme süreci kavramsal düzeyde üç aşamadan oluşmaktadır: Bunlar; buluş (invention), yenilik (innovation) ve yayılma (diffusion) aşamalarıdır. Buluş, ekonomide uygulama potansiyeli olan yeni bir düşüncenin oluşturulması aşamasını ifade etmektedir. Buluşların sıklığı bilimsel bilgi birikimi tarafından belirlenmekte, buluşların zaman içinde adete tesadüfi bir şekilde dağıldığı varsayılmaktadır. İkinci aşamayı oluşturan yenilik ise, buluşların ilk ticari uygulama aşamasıdır. Yeniliklerin geliştirilmesi büyük ölçüde yenilik yapan firmanın içinde bulunduğu teknoloji ve ekonomik şartlar tarafından belirlenmektedir. Üçüncü aşamayı oluşturan yayılma süreci ise yeniliğin diğer sektörlere yayılmasını ifade eden bir kavramdır. İktisatçılar teknolojik yenilikleri, ürün ve süreç yenilikleri olarak tanımlamaktadır. Tamamen yeni bir ürünün ilk ticari üretimi veya mevcut bir ürünün kalitesini artıran değişiklikler ürün yeniliği olarak tanımlanırken, süreç yeniliği mevcut bir ürünün yeni bir süreçle üretilmesini ifade etmektedir.

OECD (1996:11) tarafından yapılan bir çalışmada da belirtildiği gibi, teknolojik değişme süreci; Schumpetergil anlamda "yaratıcı yıkım-creative destruction" sürecine dayanmaktadır. Schumpeter'in ifadesi ile; "Kapitalizmde sürekli yaratıcı tahrip fırtınası eser-perennial gale of creative destruction". Bu süreçlere uyum sağlayamayan,

yenilik peşinde koşmayan firmalar, sektörler zamanla rekabet gücünü kaybedip, yok olmak durumuyla karşı karşıya kalacaktır.

Teknolojinin bir göstergesi olarak kullanılan verimlilik artışları kendini iki temel şekilde göstermektedir: i) Fiyatlarda düşüş ve ii) Parasal ücretlerde ve karlarda artış. Fiyatlardaki düşüş; tüm değişkenlerin sabit olması varsayımı altında, mevcut işgücü ile daha fazla katma değer yaratılması halinde ya da veri katma değerinin daha az işgücünün kullanımı halinde mümkün olmaktadır. Yüksek ücretler ve karlar ise ancak yüksek verimliliğe (yüksek teknolojiye) dayalı sektörlerde gerçekleşmektedir (Cooper,1995). Bu durum aynı zamanda rekabet gücünün de bir göstergesi olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'nin rekabet gücündeki gelişmeleri açıklamayı hedefleyen bu çalışmada Türkiye'nin rekabet gücündeki gelişmeler, IMD'nin (International Management Development) "The World Competitiveness Yearbook-Dünya Rekabet Gücü Raporu" adlı çalışmasından hareketle incelenecektir. Giriş bölümünden sonra çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde Türkiye'nin rekabet gücündeki gelişmeler sekiz faktör bağlamında ele alınıp incelenirken, Dördüncü bölümde ülke rekabet sıralamasının yıllar itibariyle gelişimi incelenmiştir. Dördüncü bölümün alt bölümünde ilk olarak **imalat, Ar-Ge, hizmet ve idare** açısından ülkelerin rekabet sıralaması ele alınırken, ikinci alt bölümde ise rekabet gücünü belirleyen sekiz faktörün gelişimi ülkeler bağlamında ele alınmaktadır. Bu bölümün sonunda ise Kore ve Türkiye'nin kalkınmasında rol oynayan faktörlere değinilmektedir. Çalışmanın son bölümünde ise bazı stratejik tespit ve önerilere yer verilmiştir.

II. Rekabet Faktörleri

"IMD " , ülkelerin rekabet gücünü sekiz faktör ile ölçmektedir. Bu faktörler şunlardan oluşmaktadır:

II.1. Ekonomik Güç: Bu faktör, ilgili ulusal ekonominin genel bir değerlendirmesini yapmak için kullanılmakta ve kantitatif olarak ölçülmektedir. Bu gücü tespit için 50'ye yakın değişken kullanılmaktadır. Bu değişkenler arasında bazıları şunlardır: gayri safi milli hasıla ve yıllık artışı, yatırımlar ve yıllık artışları, tasarruflar, sermaye oluşum düzeyi, sınai üretim, tarımsal üretim, enflasyon, kalkınma hızı, ekonomik risk, ülke parasının dış değeri gibi parametreler yer almaktadır.

II.2. Küreselleşme: Bu faktör, bir ülkenin uluslararası ticarete ve yatırımlarda ne ölçüde faal olduğunu belirleyen bir faktör niteliğindedir ve 60 civarında değişkenden oluşmaktadır. Bu faktör oluşturulurken ele alınan bazı değişkenler şunlardır: İhracat ve artış düzeyi, ithalat ve artış düzeyi, ihracatın ülkelere göre dağılım yoğunluğu, ithalatın ülkelere göre dağılım yoğunluğu, dış ticaret kuralları ve koşulları, yabancı ülke firmaları ile gerçekleştirilen işbirliği gibi.

II.3. Devlet: Bu faktör ile, hükümet ve devlet kuruluşlarının ülke firmalarının rekabet gücünü iç ve dış pazarlarda ne derece arttırdığı ölçülmekte ve 55 civarında değişkenden oluşmaktadır. Bu faktörü oluşturan bazı değişkenler şunlardır: Dış borçlar, devlet iç borç stoku, yabancı döviz rezervleri, M.B. rezervleri, altın rezervleri, vergi türleri ve yüzdeleri, para politikası, askeri harcamalar, kamu sektöründe istihdam edilen memur ve işçi sayısı, sübvansiyonlar, fiyat kontrolleri, bütçe açığı, siyasi risk, adalet mekanizması vs. Tüm bu göstergelerin bileşkesinden hareketle "devlet" faktörü tanımlanmakta, buradan hareketle devlet yapılanmasının ne derecede, firmaların rekabet ortamı içinde çalışmasını gerçekleştirmeye yönelik olduğu analiz edilmektedir.

II.4. Finans: Bu faktör, bir ülkedeki sermayeyi, sermaye piyasasının oluşumunu, işleyişini ve finans kuruluşlarının hizmet kalitesini ölçmektedir. Bu faktörün oluşturulması için göz önüne alınan değişken sayısı 35 civarındadır. Bunların bazıları şunlardır: Sermayenin maliyeti, sermayenin getirisi, sermaye piyasalarının gelişmişlik düzeyi, sermaye piyasalarında işlem hacmi, borsa faaliyet düzeyi, banka sayısı, faktoring, banka büyüklükleri, vs.

II.5. Altyapı: Bu faktör ile uluslararası rekabetin gerektirdiği ticari ve sanayi ihtiyaçlarının karşılanması açısından altyapı sisteminin değerlendirilmesinde

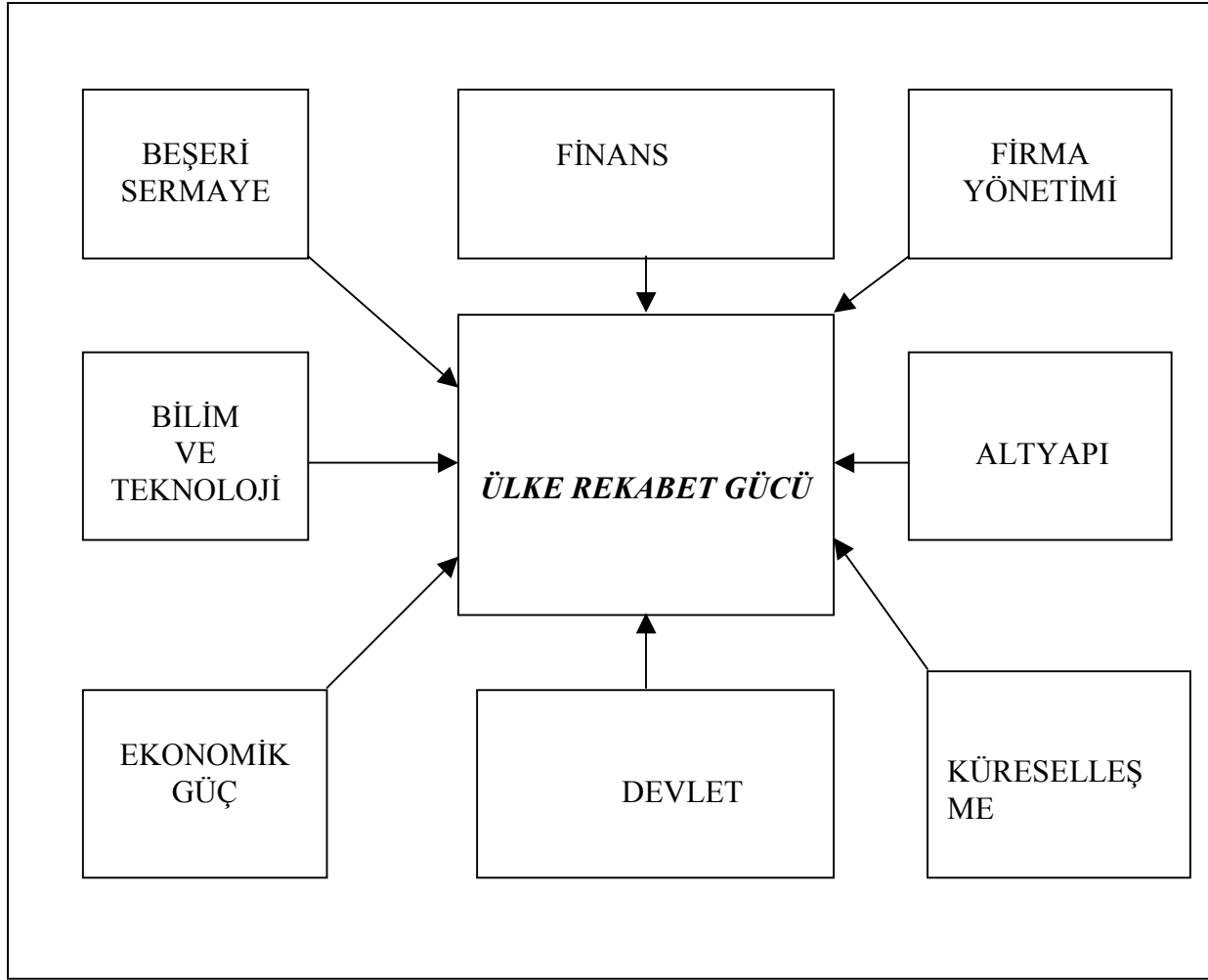
kullanılmaktadır. Bu faktörün oluşturulmasında yaklaşık 45 gösterge kullanılmakta olup bazıları şunlardır: Doğal kaynakların üretimi, enerjide kendi kendine yeterlilik, tarıma uygun arazi, ormanlar, kara-deniz-hava yolları ağı, telli ve telsiz haberleşme ağı, fert başına telefon sayısı, kişi başına bilgisayar sayısı, gücü ve kullanım düzeyi, kentleşme oranı vs.

II.6. Firma Yönetimi: Bu faktör, firmaların ne ölçüde karlı, etkin ve yeniliklere ne kadar açık olduğunu ve “dış şokları” mass (emme) kabiliyetini ölçmeye çalışmaktadır. Bu faktörün belirlenmesinde 40 civarında değişken kullanılmaktadır. Bu değişkenlerin bazıları şunlardır: Verimlilik, ücretler, imalat sanayiinde işçi maliyetleri, risk ve inisiyatif alma, Fortune 500’e giren firma sayısı, firmalarda enformasyon teknolojisi kullanım düzeyi, üst kademe yöneticilerin uluslararası iş tecrübesi, fiyat-kalite oranı, toplam kalite oranı, vs.

II.7. Bilim ve Teknoloji: Bu faktör ile ülkedeki bilimsel ve teknolojik kapasitenin rekabet gücü ortamının oluşturulmasındaki rolü ölçülmeye çalışılmaktadır. Bu faktörü oluşturan bazı göstergeler şunlardır: Kamu ve özel ar-ge harcamaları, ar-ge personel sayısı, kazanılan patent sayısı, mühendislik bilimlerine karşı gençlerin ilgisi, bilim ve teknolojinin eğitimdeki konumu, ülke içindeki teknoloji kaynağının büyüklüğü vs.

II.8. Beşeri Sermaye: Bu faktör ile bir ülkenin insan gücü varlığı ve nitelikleri ölçülmektedir. Bunun için şu göstergelerden yararlanılmaktadır: Nüfus, nüfus artışı, çalışma gücü, doğuşta hayatta kalma ümidi, kadın işgücünün toplam işgücüne oranı, işsizlik oranı, genç işgücünün toplam işgücüne oranı, beyin göçü kaçıışı, eğitimde insan başına yatırım, bilgisayar kullanma beceri düzeyi, genel ekonomik bilgi düzeyi, hayat kalitesi, sağlık yatırımları, okur yazar oranı, zorunlu öğretim süresi, işe alışıta eşitlik, çalışan insan sayısı ve yüzdesi vs.

Çizelge :Rekabet Gücü Faktörleri

Bu bölümde yukarıda açıklanan sekiz faktör göz önüne alınarak, makro rekabet gücündeki gelişmeler her bir faktör bağlamında detaylı olarak incelenecektir.

III. Faktörlere Göre Türkiye'nin Rekabet Gücündeki Gelişmeler

III.1. Ekonomik Güç

Türkiye'nin son sekiz yıldaki ekonomik gücünü gösteren sıralama Tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1: Türkiye Ekonomisinin Gücünün Gelişimi

Yıllar	Yurt İçi Ekonominin Gücü	Genel Rekabet Gücü
1993	36	34
1994	28	31
1995	34	35
1996	36	35
1997	35	38
1998	38	39
1999	42	37
2000	43	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

1994, 1995, 1997 ve 1998 yıllarında Yurt İçi ekonominin gücü genel rekabet gücünü pozitif yönde etkileyip arttırırken, 1993 ve 1996, 1999 ve 2000 yıllarında yurt içi ekonominin gücü genel rekabet gücünü azaltıcı yönde etkilemiştir. 1999 yılı itibariyle, ekonomide yaşanan krizin etkileri görülmekte, yurt içi ekonominin genel rekabet gücünü belirgin olarak olumsuz etkilediği görülmektedir.

Tablo 2' de ise bileşik göstergelere göre Türkiye ekonomisinin gücü gösterilmektedir.

Tablo 2: Bileşik Göstergelerle Türkiye Ekonomisinin Gücü

Bileşik Gösterge	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
							9	
Katma değer	35	31	41	37	28	19	32	46
Yatırımlar	42	23	27	29	20	5	36	37
Nihai Tüketim	37	32	45	45	30	19	45	40
Sektörel Performans	31	31	17	21	22		42	
Hayat Pahalılığı	7	23	3	26	29	40	44	46
Tasarruf Ekonomik Tahminler	27	15	43	37	45	43	33	10
Uyumluluk					14	22		
Genel Rekabet Gücü	34	31	35	35	38	39	37	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Tablo 2'nin incelenmesinde ortaya çıkan bazı temel bulgular şöyle özetlenebilir: Türkiye ekonomisinin katma değer açısından 1997 ve 1998 yıllarında olumlu performans gösterdiği, ancak bu performansın 1999 ve 2000 yıllarında bozulduğu görülmektedir. Sektörel performans düzeyinde özellikle 1995, 1996 ve 1997 yıllarında önemli gelişmelerin yaşandığı izlenmektedir. Hayat pahalılığı açısından ise, 1993 ve 1995 yıllarında bu göstergenin genel rekabet gücüne önemli ölçüde katkı yaptığı, 1998, 1999 ve 2000 yıllarında olumsuz etkilediği izlenmektedir. Tasarruf açısından 1999 ve 2000 yıllarında gerçekleşen gelişme oldukça dikkat çekicidir.

III.2.Küreselleşme

Tablo 3' den izleneceği üzere, son yıllarda küreselleşme düzeyinin Türkiye'nin genel rekabet gücüne önemli ölçüde katkı yaptığı görülmektedir. Türkiye'nin 1993 yılında küreselleşme düzeyi 22. Sırada iken, 1997 yılında 36. Sıraya düşmüş, genel rekabet gücü de 34. Sıradan 38. sıraya inmiştir.

Tablo 3: Türkiye Ekonomisinde Küreselleşme Düzeyi

Yıllar	Küreselleşme Düzeyi	Genel Rekabet Gücü
1993	22	34
1994	29	31
1995	27	35
1996	27	35
1997	36	38
1998	31	39
1999	31	37
2000	32	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Tüm yıllarda küreselleşme düzeyi sıralaması genel rekabet gücünün altında kalmış, rekabet gücünü artırıcı yönde katkıda bulunmuştur. Küreselleşme düzeyinin genel rekabet gücünü en yüksek düzeyde etkilediği yıl 1993 yılı olmuştur. Tablo 4' de bileşik göstergelere göre Türkiye'nin küreselleşme düzeyindeki gelişmeler gösterilmiştir.

Tablo 4: Bileşik Göstergelerle Türkiye'nin Küreselleşmesi(*)

Bileşik Gösterge	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Dış Ticaret Performansı	22	32	24	29				
Cari Hesap Dengesi					24	21	33	19
Mal ve Hizmet İhracı	29	31	30	28	28	20	3	20
Mal ve Hizmet İthalı	35	40	23	37	45	45	46	19
Döviz Kuru					45	45	47	47
Portföy Yatırımlar					43	33	34	45
Doğrudan Yabancı Yatırımlar	38	39	42	44	28	5	39	25
Ulusal Korumacılık	10	11	19	18	8	14	11	17
Açıklık					39	40	34	32
Genel Rekabet Gücü	34	31	35	35	38	39	37	41

(*):IMD'nin hesaplamalarında göstergeler açısından bir sürekliliğin bulunmaması nedeniyle bazı yıllar boş bırakılmıştır.

Küreselleşme faktörünü oluşturan başlıca göstergeler; cari hesap dengesi, mal ve hizmet ihracı, mal ve hizmet ithali, döviz kuru, portföy yatırımlar, doğrudan yabancı yatırımlar, ulusal korumacılık ve açıklıktır. Türkiye'nin küreselleşme düzeyine bileşik göstergelerle bakıldığında ilginç bir tablo ile karşılaşırız: Türkiye'nin dış ticaret performansının, genel rekabet gücüne göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. 1994 yılı istisna kabul edilirse, diğer yıllarda dış ticaretteki gelişmeler genel rekabet gücünü artırıcı bir işlev görmüştür. Cari işlemler dengesi açısından da (1999'daki bozulmaya karşın) genel rekabet gücü üzerinde bir performans elde edilmiştir.

Türkiye'nin mal ve hizmet ihracı açısından değerlendirildiğinde, Tablodaki tüm yıllarda, genel rekabet gücüne göre daha iyi bir performans sergilediği görülmektedir. İthalatta aynı yargıya varmak güç gözükmemektedir: 1995 ve 2000 yılları istisna kabul edilirse, ithalat performansının sürekli genel rekabet gücünün gerisinde kaldığı görülmektedir. Başka bir söyleyişle, 1995 ve 2000 yılları dışındaki tüm yıllarda ithalatın genel rekabet gücüne etkisi olumsuz olmuştur. Pörföy yatırımlarıyla ilgili olarak elimizde geçmiş yıllara ait veri bulunmamakla birlikte, 1997 sonrası yıllardaki değerler göz önüne alındığında, bu göstergenin 1998 ve 1999 yıllarında genel rekabet gücüne katkısının pozitif olduğu görülmektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar açısından bakıldığında ise 1997, 1998 ve 2000 yılları hariç, genel olarak bu bileşik gösterge itibariyle elde edilen performans sürekli genel rekabet gücünün altında kalmış ve bu nedenle, genel rekabet gücüne katkısı negatif yönde olmuştur. Bir diğer bileşik gösterge ise, "ulusal korumacılık"tır. Bu bileşik gösterge açısından, Türkiye oldukça iyi bir konumda bulunmaktadır. Türkiye tüm ülkeler içerisinde 1993 yılında 10. Sırada, 1997 yılında 8. Sırada, 1998 yılında 14. Sırada, 1999 yılında 11. Sırada ve 2000 yılında ise 17.sırada yer almıştır. Korumacılık bileşik göstergesini oluşturan , "yabancı yatırımcılara firma kontrol imtiyazı", "yabancılara tanınan haklar" gibi göstergelerdeki gelişmeler Türkiye'nin rekabet gücünü artırıcı bir işlev görmüştür. Türkiye'nin genel açıklık düzeyi göz önüne alındığında 1997 yılında tüm ülkeler açısından 39. Sırada, 1998 yılında ise 40. sırada yer aldığı, 1999 ve 2000 yıllarında görece olarak daha iyi bir konumda olduğu görülmektedir.

III.3.Devlet

Tablo 5 incelendiğinde tüm yıllarda devletin genel rekabet gücünü artırıcı yönde bir işlev gördüğü, bu işlevin 1998 yılından sonra azalmış olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Devletin Göreceli Durumu

Yıllar	Devletin Durumu	Genel Rekabet Gücü
1993	26	34
1994	28	31
1995	30	35
1996	29	35
1997	33	38
1998	38	39
1999	41	37
2000	38	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Devlet faktörünü oluşturan bileşik göstergeler ise aşağıda Tablo 6' da gösterilmiştir.

Tablo 6: Bileşik Göstergelerle Devletin Durumu

Bileşik Gösterge	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ulusal Borç	26	28	26	28	35	37	46	45
Devlet Harcamaları	18	18	16	16	30	17	25	25
Devletin Verimliliği	37	38	41	39	38	-	38	29
Devletin Ekonomik Faaliyetleri	34	31	22	15	20	42		
Mali Politikalar							36	30
Adalet ve Güvenlik	-	-	-	-	32	35	33	36
Genel Rekabet Gücü	34	31	35	35	38	39	37	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Ulusal borç bileşik göstergesi, 1993-98 döneminde genel rekabet gücünü artırıcı yönde bir etki yaparken, sonraki yıllarda genel rekabet gücünü olumsuz etkilemiştir. Türkiye'nin ulusal borç göstergesinde 1999 ve 2000 yıllarında gözlemlenen olumsuzluk oldukça dikkat çekicidir.

Devlet harcamalarının ele alınan tüm yıllarda, rekabet gücüne katkısı olumlu yönde gerçekleşmiştir. Bu bileşik göstergenin genel rekabet gücüne katkısı, diğer bileşik göstergelere göre oldukça yüksek düzeylerde gerçekleşmiştir. Devlet harcamalarının genel rekabet gücüne en yüksek düzeyde katkı yaptığı yıllar 1995 ve 1996 yılları olurken, en düşük katkı 1999 ve 2000 yıllarında gerçekleşmiştir.

Devletin verimliliği bileşik göstergesi (2000 yılı istisna olmak üzere) tüm yıllarda genel rekabet gücünü olumsuz etkilemiştir. Ancak bu bileşik gösterge ile genel rekabet gücü göstergesi sıralamaları arasında çok yüksek düzey farklarının bulunmaması, devletin verimliliği bileşik göstergesinin, genel rekabet gücünü yüksek düzeyde etkilemediğini göstermektedir.

Devletin ekonomik faaliyetleri bileşik göstergesine göre, bu göstergenin genel rekabet gücüne katkısı yıllara göre değişmiştir. Örneğin 1995, 1996 ve 1997 yıllarında bu gösterge genel rekabet gücünü pozitif yönde etkilerken, 1998 yılında şiddetli olmamakla birlikte olumsuz etkilemiş, 1993, 1994 yıllarında nötr olmuştur.

Adalet ve güvenlik bileşik göstergesinin genel rekabet gücüne etkisi olumlu olmakla birlikte, sınırlı düzeyde kalmıştır.

III.4.Finans

Finans sektörü de tıpkı küreselleşme faktöründe olduğu gibi genel rekabet gücünü arttırıcı bir işlev görmüştür. Finans sektörü göstergesi 1993-2000 döneminde genel rekabet gücüne oldukça yüksek düzeyde katkıda bulunurken, en yüksek katkı 1993,1997,1998 yıllarında gerçekleşmiştir.

Tablo 8'de ise bileşik göstergelere göre Türkiye Finans sektörünün genel rekabet gücüne olan göreceli katkısı gösterilmiştir:

Tablo 7: Türkiye Finans Sektörünün Göreceli durumu

Yıllar	Finans	Genel Rekabet Gücü
1993	21	34
1994	24	31
1995	30	35
1996	28	35
1997	25	38
1998	26	39
1999	29	37
2000	32	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Tablo 8 : Bileşik Göstergelerle Finans Sektörünün Göreceli Durumu

Bileşik Gösterge	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Sermaye Maliyeti	16	21	19	24	27	27	35	40
Finansman Olanakları	6	10	22	20	10			
Menkul Borsalar	44	35	38	39	29	32	35	39
Finansman Hizmetleri	34	40	41	38		43		
Banka Sektörünün Verimliliği					35		33	32
Sermayenin Bulunabilirliği							23	26
Genel Rekabet Gücü	34	31	35	35	38	39	37	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Sermaye maliyeti göstergesi tüm yıllarda genel rekabet gücünü arttırıcı bir işlev görürken, son iki yıldaki katkısı zayıflamıştır. Bu göstergeye göre Türkiye diğer tüm ülkeler içerisinde 16. ve 40. sırada yer almıştır. Başka bir ifadeyle, son iki yıl istisna olmak üzere göstergenin genel rekabet gücüne katkısı oldukça yüksek düzeylerde bulunmuştur.

Rekabet gücünü yüksek düzeylerde etkileyen diğer bir bileşik gösterge de, finansman olanakları bileşik göstergesi olmuştur. Bu göstergeye göre 1993 yılında 6. sırada yer alan Türkiye, rekabet gücü sıralamasında üst dilimde yer almıştır.

Menkul Borsalar bileşik göstergesi 1997-2000 dönemi dışındaki yıllarda Türkiye'nin genel rekabet gücünü azaltıcı yönde etkide bulunmuştur.

Banka sektörünün verimliliği genel rekabet gücünü pozitif yönde etkilerken, Finansman hizmetleri genel olarak rekabet gücünü olumsuz etkilemiştir. Sermayenin bulunabilirliği göstergesi 1999 ve 2000 yıllarında oldukça yüksek düzeyde pozitif etkilemiştir.

III.5.Bilim ve Teknoloji

Tablo 9'da, Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji sıralamasındaki gelişimi gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde, Türkiye'de bilim ve teknoloji sektöründe hala ciddi sorunların bulunduğu, yıllar boyu bu alanda ciddi atılımların yapılamadığı, bu nedenle Türkiye'nin bu alanda alt-ülke kategorisi içerisinde yer aldığı görülmektedir. Diğer yandan özellikle 1970'li yılların ortasından itibaren merkez ülkelerde yaşanan III.Sanayi Devrimi ve üretim sisteminin Fordist kitlesele üretimden esnek üretime yönelik yapılanması sonucunda ülkelerin rekabet gücünde bilim ve teknoloji giderek merkezi bir rol üstlenmiştir.

Tablo 9: Türkiye'de Bilim ve Teknoloji

Yıllar	Bilim ve Teknoloji	Genel Rekabet Gücü
1993	41	34
1994	38	31
1995	43	35
1996	41	35
1997	38	38
1998	35	39
1999	37	37
2000	37	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Bileşik göstergelerle bilim ve teknolojinin rekabet gücüne katkısı ve gelişimi Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Bileşik Göstergelerle Bilim ve Teknoloji

Bileşik Gösterge	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ar-Ge Kaynakları	38	38	37	38	46	46	39	40
Ar-Ge Personeli					32	19	40	39
Bilimsel Altyapı					25	31		
Fikri Haklar					41	43	42	46
Patentler	40	40	38	35				
Teknoloji Yönetimi	36	32	38	35	35	29	33	31
Bilimsel Ortam							31	29
Bilimsel Araştırmalar	42	35	38	41				
Genel Rekabet Gücü	34	31	35	35	38	39	37	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Ar-Ge kaynakları açısından bakıldığında, bu göstergenin genel rekabet gücüne katkısı olumsuz yönde olmuştur. Bu olumsuz etkinin özellikle 1997 ve 1998 yıllarında daha da arttığı izlenmektedir.

Ar-Ge personeli açısından, 1998 yılında önemli bir gelişme görülmekle birlikte, bu kopuşun kısa bir zaman aralığında gerçekleşmiş olmasına ihtiyatla yaklaşılmalıdır. Nitekim 1999 ve 2000 yıllarında bu gösterge tekrar olumsuz gelişmeye başlamıştır.

Fikri hakların rekabet gücüne etkisi olumsuz olurken, Türkiye bu alanda ele alınan ülkeler arasında 41. ve 46. sırada yer almıştır.

Patentler bileşik göstergesi incelendiğinde, bu göstergenin genel rekabet gücüne etkisi, negatif olmuştur. Diğer taraftan bu bileşik göstergeye göre, Türkiye'nin rekabet gücü 40. ve 35. sırada olup, alt-grupta yer almıştır.

Teknoloji yönetimindeki gelişme, 1993-97 döneminde genel rekabet gücündeki gelişmeye oldukça paralellik göstermiştir. 1998 yılında Türkiye'nin yeri 35. sıradan 29. sıraya yükselerek, önemli bir gelişme göstermiştir.

III.6. Altyapı

Türkiye'nin altyapısının göreceli durumu incelendiğinde, altyapının 1994, 1995 ve 1996 yıllarında genel rekabet gücünü artırıcı yönde bir işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Bu yıllarda altyapının göreceli durumu genel rekabet gücünün üzerinde gerçekleşmiştir. Altyapının ülke sıralamasındaki yeri, 1994 yılında 5 puan, 1995 yılında 2 puan ve 1996 yılında 7 puan genel rekabet gücü sıralamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Ancak son iki yılda altyapının genel rekabet gücüne katkısı olumsuz olmuştur.

Tablo 11: Türkiye Altyapısının Göreceli Durumu

Yıllar	Altyapı	Genel Rekabet Gücü
1993	36	34
1994	26	31
1995	33	35
1996	28	35
1997	38	38
1998	39	39
1999	40	37
2000	40	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Tablo 12' de bileşik göstergeler açısından altyapının genel rekabet gücüne etkisi gösterilmektedir.

Tablo 12: Bileşik Göstergelerle Türkiye Altyapısının Göreceli Durumu

Bileşik Gösterge	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Enerjide Kendi Kendine Yeterlilik	41	40	39	38	42	39	41	36
Business Altyapısı	32	22	28	21				24
Ulaştırma Altyapısı	38	29	30	28				
Çevre	35	32	36	25	26	25	38	37
Teknolojik Altyapı					37	38	35	44
Temel Altyapı					33	38	38	41
Sağlık Altyapısı								40
Genel Rekabet Gücü	34	31	35	35	38	39	37	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Tablo 12 incelendiğinde, Türkiye'nin enerjide kendi kendine yeterlilik bileşik göstergesine göre oldukça sorunlu bir sırada yer aldığı görülmektedir. Bu göstergesi oluşturan; "toplam enerji üretiminin toplam enerji tüketimine oranı", "enerji ithalatının ihracata oranı" göz önüne alındığında, Türkiye ekonomisinin önümüzdeki yıllarda en temel sorunlarından birinin enerji olacağını düşündürmektedir.

"Business" altyapısının Türkiye ekonomisine rekabet gücü kazandırdığı görülmektedir. Bu göstergesi oluşturan "haberleşme altyapısı", "kişi başına düşen telefon ve faks sayısı" gibi değerler göz önüne alınarak oluşturulan business altyapısı açısından Türkiye'nin iyi bir konuma sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Ulaştırma altyapısı açısından da Türkiye'nin tüm ülkeler arasında 28. ile 38. sırada yer aldığı görülmektedir. Bu göstergesi oluşturan "altyapı yatırımlarının yeterliliği", "demiryolu altyapısının yeterliliği", "liman altyapısının yeterliliği" "karayollarının yeterliliği" gibi göstergelere göre Türkiye ekonomisinde son yıllarda görece iyileşmenin yaşandığı görülmektedir. Ancak burada önemli bir çarpıklığa da işaret etmek gerekmektedir. "Karayolları yeterliliğine" göre 15. sırada yer alan Türkiye, "demiryollarının yeterliliği" söz konusu olduğunda, 31. sıraya gerilediği görülmektedir. Bu sorun, Türkiye ekonomisinin önümüzdeki yıllarda daha da şiddetli yaşayacağı, çözmesi gereken sorunların başında gelmektedir.

Çevre göstergesi incelendiğinde, bu göstergenin 1996, 1997, 1998 ve 2000 yıllarında genel rekabet gücüne katkısının pozitif, diğer yıllarda negatif olduğu görülmektedir.

Teknolojik altyapı bileşik göstergesine göre, Türkiye'nin ülke grupları arasında son grupta yer aldığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle, son yıllardaki nispi gelişmeye karşın Türkiye henüz rekabet gücüne yüksek düzeyde katkı yapacak bir gelişme ivmesini yakalayamamıştır. Benzer bir eğilim temel altyapıda da görülmektedir.

III.7. Beşeri Sermaye

Bu göstergenin genel rekabet gücüne etkisi, tüm yıllarda olumsuz olmuştur. Bu göstergeye göre 1993 yılında 42.sırada yer alan Türkiye, 1997 yılına gelindiğinde 39. sıraya yükselmiş, ancak 1999 ve 2000 yıllarındaki durumu kötüleşmiştir.

Tablo 13: Türkiye’de Beşeri Sermaye

Yıllar	İnsan Sermayesi	Genel Rekabet Gücü
1993	42	34
1994	41	31
1995	40	35
1996	42	35
1997	39	38
1998	39	39
1999	42	37
2000	42	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Bileşik göstergelere göre Türkiye'nin durumu incelendiğinde daha net bulgularla karşılaşılıyor. Tablo 14 ' de bu bağlamdaki gelişmeler gösterilmiştir.

Tablo 14: Bileşik Göstergelerle Türkiye Beşeri Sermayesinin Rekabet Gücüne Katkısı

Bileşik gösterge	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Nüfusun Özellikleri	43	44	45	44	44		45	45
İş Gücünün Özellikleri	33	30	26	38	40	42	41	46
İstihdam	38	38	41	40	16	25	35	36
İşsizlik	41	39	41	42	38	36	39	21
Eğitim Yapısı	43	43	43	44	42	43	44	43
Hayat Kalitesi	37	37	39	39	41	39	39	41
Gelenekler ve Değerler						4	5	5
Genel Rekabet Gücü	34	31	35	35	38	39	37	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Nüfusun özellikleri açısından, Türkiye tüm ülkeler arasında, en kötü konumda bulunan ülkeler arasında yer almıştır. Bunun nedeni bu bileşik göstergesi oluşturan, “15 altı ve 65 üstü yaş grubundaki nüfusun toplam nüfusa oranı”, “yaşam süresi beklentisi” gibi göstergeler açısından Türkiye'nin oldukça kötü bir konumda

bulunmasıdır. Başka bir ifadeyle, 15 ve 65 yaş özellikleri göz önüne alındığında, Türkiye ekonomisinde geniş bir tüketici kitlesi dikkat çekmektedir.

İşgücünün özellikleri bileşik göstergesine göre ise Türkiye, 1995 yılında 26. sırada yer almış ancak diğer tüm yıllarda önemli bir gelişme gösterememiştir. Son üç yılda Türkiye'nin bu bileşik göstergeye göre durumunun daha da kötüleştiği izlenmektedir. Bu bileşik göstergesi oluşturan bazı değişkenler şunlardır: "kadın işgücünün toplam işgücüne oranı", "işgücünde artış", "işgücünün toplam nüfusa oranı" gibi .

İstihdam bileşik göstergesine göre 1997-2000 döneminde bu göstergenin Türkiye'nin genel rekabet gücünü artıran bir işlev gördüğü gözlemlenmektedir.

İşsizlik bileşik göstergesi incelendiğinde, Türkiye ekonomisinin en temel sorunlarından biri öne çıkmaktadır. Bu göstergeye göre, sadece 1998 ve 2000 yıllarında genel rekabet gücünü artıran bir işlev görmüştür. Diğer tüm yıllarda genel rekabet gücünü aşağı çeken bir nitelik kazanmıştır.

Eğitim yapısı bileşik göstergesi de işsizlik göstergesi gibi oldukça sorunlu bir alanı oluşturmaktadır. Türkiye'nin ülkeler arasındaki sıralaması incelendiğinde, en kötü ülkeler arasında yer aldığı, bu göstergede zamanla da bir iyileşmenin gerçekleşmediği izlenmektedir. Başka bir ifadeyle, bu gösterge Türkiye ekonomisinin genel rekabet gücünü aşağı çeken göstergelerin en önemlilerinden birini oluşturmuştur. Bu göstergesi oluşturan, "kişi başına devletçe ayrılan eğitim harcaması", "okuma yazmaya bilmeyenlerin düzeyi", "öğrenci-öğretmen oranı" gibi değişkenlerin aldığı değerler eğitim yapısını olumsuz etkilemiştir. Bu değişkende gözlenen olumsuzluklar Türkiye'nin bilgi toplumuna geçiş tasarımlarını da oldukça olumsuz etkileyecektir.

Hayat kalitesi bileşik göstergesi zamanla, Türkiye'nin rekabet gücünü arttıran bir işlev görmemiş, tersi bir sürece neden olmuştur. Bu göstergesi oluşturan, "doktor başına düşen insan", "kamu harcamalarının GSMH'a oranı" gibi değişkenlerle ölçülmektedir. Bu değişkenler açısından Türkiye ekonomisi oldukça yetersiz bir konuma sahiptir.

Gelenekler ve değerler açısından bakıldığında, insan sermayesini oluşturan tek olumlu bileşik göstergenin bu olduğu görülmektedir. 1998 yılında Türkiye tüm ülkeler

arasında 4. sırada yer alarak önemli bir performans göstermiştir. Bu performans sonraki yıllarda devam etmiştir.

III.8.Firma Yönetimi

Firma yönetimi açısından Türkiye ekonomisinin sıralaması genel rekabet gücü sıralamasına yakın gözükmektedir. 1994, 1996 ve 1997 yıllarında firma yönetiminin sıralaması genel rekabet gücü sıralamasınının 1-2 puan üzerinde iken, 1998 yılında 8 puan bir avantaj yakalamaktadır. Bu avantaj, 1999 yılında da sürmüştür, ancak 2000 yılında minimum düzeyine inmiştir.

Tablo 15:Türkiye’de Firma Yönetimi

Yıllar	Firma Yönetimi	Genel Rekabet Gücü
1993	36	34
1994	29	31
1995	35	35
1996	34	35
1997	36	38
1998	31	39
1999	29	37
2000	40	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Tablo 16’da firma yönetimine ilişkin daha ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır.

Tablo 16: Bileşik Göstergelere Göre Firma Yönetiminin Rekabete Katkısı

Bileşik Gösterge	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Verimlilik	36	36	36	32	41	35	15	44
İşçi Maliyeti	33	35	40	44	44	38	42	43
Firma Performansı	35	28	33	31	27	28	29	30
Yönetim Verimliliği	32	22	22	24	21	19	24	23
Şirket Kültürü						24	28	26
Genel Rekabet Gücü	34	31	35	35	38	39	37	41

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Verimlilik bileşik göstergesi incelendiğinde, Türkiye’nin bu bileşik göstergeye göre iyi bir düzeyde bulunmadığı görülmektedir. 1993 yılında 36. sırada yer alan Türkiye, 1997 yılında 41. sıraya kadar düşmüştür, ancak 1998 yılında 6 basamak birden yükselerek 35. sıraya yükselmiştir. 1999 yılında bu göstergeye göre 15. Sıraya yükselen Türkiye, 2000 yılında tekrar 44. Sıraya düşerek önemli bir gerileme yaşamıştır. Bu bileşik göstergesi, “imalat sanayiinde verimlilik düzeyi”, “genel verimlilik düzeyi”, “genel verimlilik düzeyindeki değişme” gibi değişkenler oluşturmaktadır.

İşçi maliyetleri açısından Türkiye'nin son yıllarda durumunun kötüleştiği izlenmektedir. Bu bileşik göstergenin genel rekabet gücüne katkısı 1995, 1996, 1997, 1999 ve 2000 yıllarında olumsuz olmuş, ancak 1993 ve 1998 yıllarında çok az bir farkla pozitif dönüşmüştür.

Firma performansı açısından Türkiye'nin sıralamasında önemli sayılabilecek gelişme yaşanmıştır. 1993 yılında bu bileşik göstergeye göre 35. sırada yer alan Türkiye 2000 yılına gelindiğinde 30. sırada yer almıştır. Başka bir ifadeyle, 1997'den sonraki firma performansındaki gelişmeler genel rekabet gücünü oldukça olumlu etkilemiştir. Firma performansı ölçülürken şu değişkenlerden yararlanılmaktadır: "fiyat-kalite oranı", "toplam kalite yönetiminin yaygınlığı", "reklam harcamaları", "yeni ürün geliştirme sıklığı", "yöneticilerin sosyal sorumluluk düzeyleri" gibi.

Yönetim verimliliğinde zamanla meydana gelen olumlu gelişmeler Türkiye'nin genel rekabet gücünü arttıran bir işlev görmüştür. Keza şirket kültüründeki gelişmeler de benzer bir etki yaratmıştır.

IV. Ülkeler Düzeyinde Rekabet Sıralaması

Tablo 17' de IMD'nin yaptığı dünya rekabet sıralamasının gelişimi gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde, ele alınan tüm yıllarda Amerika ve Singapur'un rekabet gücü ilk iki sırayı korurken, İrlanda, İsveç, Avustralya, Finlandiya ve İzlanda'nın rekabet gücündeki artış dikkat çekmektedir. Japonya'nın rekabet gücündeki düşüş diğer önemli bir bulgu olarak değerlendirilmelidir. 1996 yılında 4. sırada bulunan ülke rekabet gücü, 1997 yılında 9. sıraya, 1998 yılında 18. sıraya düşerken, 1999 yılında 2 basamak yükselmesine rağmen, 2000 yılında tekrar düşerek 17. sıraya gerilemiştir.

Türkiye'nin rekabet gücü incelendiğinde, 1996 yılında 35. sırada, 1997 yılında 38. sırada, 1998 yılında 33. sırada, 1999 yılında 37. sırada ve 2000 yılında ise 41. sırada yer aldığı görülmektedir. 2000 yılı itibariyle Türkiye rekabet gücü açısından 47 ülke arasında 41. sırada yer alarak rekabet gücünde görece düşüş gerçekleşmiştir.

Tablo 17:Dünya Rekabet Gücü Sıralaması

Ülke	1996	1997	1998	1999	2000
Amerika	1	1	1	1	1
Singapur	2	2	2	2	2
Hong Kong	3	3	3	7	14
Finlandiya	15	4	5	3	3
Norveç	6	5	6	13	16
Hollanda	7	6	4	5	4
İsviçre	9	7	7	6	5
Danimarka	5	8	8	8	12
Japonya	4	9	18	16	17
Kanada	12	10	10	10	11
İngiltere	19	11	12	15	15
Lüksemburg	8	12	9	4	6
Yeni Zelanda	11	13	13	20	21
Almanya	10	14	14	9	8
İrlanda	22	15	11	11	7
İsveç	14	16	17	14	9
Malezya	23	17	20	27	25
Avustralya	21	18	15	12	13
Fransa	20	19	21	21	19
Avusturya	16	20	22	19	18
İzlanda	25	21	19	17	10
Belçika	17	22	23	22	20
Tayvan	18	23	16	18	22
Şili	13	24	26	25	26
İspanya	29	25	27	23	24
İsrail	24	26	25	24	23
Çin	26	27	24	29	31
Arjantin	32	28	31	33	42
Tayland	30	29	39	34	33
Kore	27	30	35	38	28
Filipinler	31	31	32	32	38
Portekiz	36	32	29	28	29
Brezilya	37	33	37	35	34
İtalya	34	34	30	30	30
Çek Cum.	34	35	38	41	37
Macaristan	39	36	28	26	27
Yunanistan	40	37	36	31	32
Türkiye	35	38	33	37	41
Endonezya	41	39	40	46	45
Meksika	42	40	34	36	36
Hindistan	38	41	41	39	43
Kolombiya	33	42	44	43	44
Polonya	43	43	45	44	40
G.Afrika	44	44	42	42	39
Venezuela	45	45	43	45	46
Rusya	46	46	46	47	47

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

IV.1. İmalat, Ar-Ge, Hizmet ve İdare Sıralaması

Tablo 17’de ülkelere ilişkin yıllar itibariyle rekabet sıralaması gösterildikten sonra bu alt bölümde ülkelerin rekabet sıralaması imalat, Ar-Ge, hizmet ve idare açısından değerlendirilecektir. Bunun için Tablo 18’de gösterilen verilerden yararlanıyoruz.

Tablo 18: İmalat, Ar-Ge, Hizmet ve İdare Faktörlerine Göre Ülke Sıralaması (2000)

<i>Genel Rekabet Sıralama</i>	<i>İmalat</i>	<i>Ar-Ge</i>	<i>Hizmet ve İdare</i>
1 ABD	1	1	1
2 SİNGAPUR	2	8	3
3 FİNLANDİYA	4	2	2
4 HOLLANDA	3	5	4
5 İSVİÇRE	7	3	5
6 LÜKSEMBURG		18	8
7 İRLANDA	5	13	10
8 ALMANYA	13	4	14
9 İSVEÇ	8	7	13
10 İZLANDA		11	12
11 KANADA	10	9	9
12 DANİMARKA	9	12	11
13 AVUSTRALYA	11	10	7
14 HONG KONG	6	22	6
15 İNGİLTERE	16	14	15
16 NORVEÇ	17	16	17
17 JAPONYA	22	6	25
18 AVUSTURYA	12	20	18
19 FRANSA	23	17	22
20 BELÇİKA	14	23	20
21 YENİ ZELANDA	15	21	16
22 TAYVAN	18	19	21
23 İSRAIL	20	15	19
24 İSPANYA	25	24	24
25 MALEZYA	24	29	28
26 ŞİLİ	21	27	23
27 MACARİSTAN	19	25	26
28 KORE	26	26	31
29 PORTEKİZ	27	28	27
30 İTALYA	37	31	30
31 ÇİN	30	32	39
32 YUNANİSTAN	31	33	29
33 TAYLAND	33	35	34
34 BREZİLYA	29	30	32
35 SLOVENYA	40	41	38
36 MEKSİKA	28	38	36
37 ÇEK CUMHURİYETİ	34	34	42
38 FİLİPİNLER	32	36	35
39 G.AFRIKA	36	42	37
40 POLONYA	39	37	41
41 TÜRKİYE	41	39	33
42 ARJANTİN	35	43	4
43 HİNDİSTAN	38	40	43
44 KOLOMBİYA	42	44	44
45 ENDONEZYA	43	47	45
46 VENEZUELA	44	46	46
47 RUSYA	45	45	47

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Tablo 18 deki verilere göre Türkiye imalat sanayi açısından 47 ülke arasında 41. Ar-Ge açısından 39. ve hizmet ve idare açısından ise 33. sırada bulunmaktadır.

Türkiye'nin imalat sektöründeki konumu genel rekabet sıralaması ile aynı düzeyde bulunmaktadır. Türkiye'nin hizmet ve idare faktörüne göre imalat, ar-ge ve genel rekabet faktörlerine göre daha iyi bir konumda bulunduğu görülmektedir. Bu durum ülkenin genel sevk ve idare politikasının Türkiye'nin rekabet gücünü artırdığını göstermektedir. Ar-Ge düzeyi de Türkiye'nin genel rekabet gücüne olumlu katkı yapmakla birlikte hizmet ve idare faktörüne göre rekabete katkısı sınırlı kalmıştır.

ABD, imalat, Ar-Ge, hizmet ve idare açısından ilk sırada yer alırken, imalat açısından Singapur 2., Hollanda 3. sırada yer almıştır. Ar-Ge faktörüne göre ise ABD'nin arkasında Finlandiya 2. , İsviçre 3. sırada yer alırken, Hizmet ve idare sıralamasına göre Finlandiya 2. ve Singapur 3. sırada yer almıştır.

Ülkelerin milli gelirden Ar-Ge harcamalarına ayırdıkları payları gösteren Tablo 19 incelendiğinde, Türkiye'nin son derece yetersiz bir yerde bulunduğu görülmektedir.

1997 yılı itibariyle Ar-Ge/GSYİH Oranlarına göre ABD % 3,594 ile ilk sırada yer alırken, Japonya % 2,829 ile ikinci sırada ve % 2,791 ile Kore üçüncü sırada yer almıştır. Türkiye bu temel göstergeye göre % 0,452 ile 47 ülke arasında 37. Sırada yer almıştır.

Tablo 19: Ar-Ge/GSYİH (%) (1997)

---

1 İSVEÇ	3,594
2 JAPONYA	2,829
3 KORE	2,791
4 İSVİÇRE	2,739
5 FİNLANDİYA	2,711
6 ABD	2,546
7 ALMANYA	2,401
8 İSRAİL	2,29
9 FRANSA	2,259
10 HOLLANDA	2,089
11 DANİMARKA	1,937
12 TAYVAN	1,922
13 İNGİLTERE	1,9
14 SLOVENYA	1,695
15 AVUSTURALYA	1,672
16 BELÇİKA	1,585
17 NORVEÇ	1,558
18 KANADA	1,555
19 İZLANDA	1,54
20 AVUSTURYA	1,533
21 İRLANDA	1,523
22 SİNGAPUR	1,489
23 ÇEK CUMHURİYETİ	1,181
24 İTALYA	1,054
25 YENİ ZELANDA	0,981
26 RUSYA	0,946
27 İSPANYA	0,885
28 HİNDİTAN	0,77
29 POLONYA	0,761
30 G.AFRIKA	0,746
31 MACARİSTAN	0,723
32 ŞİLİ	0,645
33 ÇİN	0,644
34 PORTEKİZ	0,583
35 BREZİLYA	0,568
36 YUNANİSTAN	0,476
37 TÜRKİYE	0,452
38 ARJANTİN	0,368
39 MEKSİKA	0,309
40 HONG KONG	0,288
41 FİLİPİNLER	0,218
42 MALEZYA	0,199
43 KOLOMBİYA	0,195
44 TAYLAND	0,18
45 ENDONEZYA	0,092
46 VENEZUELA	0,006
47 LUKSEMBURG	

Kaynak: The World Competitiveness Yearbook.

IV.2.Faktörlere Göre Ülkelerin Rekabet Gücü

Bu alt bölümde ülkelerin rekabet gücünü oluşturan sekiz faktörün ülkeler düzeyinde gelişimi ele alınacaktır. Rekabete ilişkin sekiz faktörün aldığı değerler Tablo 20'de gösterilmiştir.

Yurt içi ekonomi açısından ABD ve İrlanda ilk sırada yer alırken, Japonya 6. sırada ve Almanya 12.sırada yer almıştır. Türkiye bu göstergeye göre daha önce de belirtildiği gibi 43. sırada, yani son sıralarda yer almıştır.

Küreselleşme göstergesine göre ABD liderliğini sürdürmüş, Singapur 2.sırada, Lüksemburg 3. sırada yer almıştır. Japonya bu göstergeye göre 27. sırada yer alarak orta sıralarda yer almıştır. Türkiye bu göstergeye göre 32. sırada yer alarak yurt içi ekonomi göstergesine göre görece olarak daha iyi bir performans göstermiştir.

Devlet göstergesine göre ABD ilk sıralardaki yerini kaybetmiş, 10. sıraya gerilemiştir. Singapur ilk sırada yer almıştır. İrlanda bu göstergeye göre 3. sırada yer almıştır. Türkiye bu gösterge açısından 38. sırada yer alarak iyi bir performans göstermemiştir.

Tablo 20:Faktörlere Göre Ülkelerin Rekabet Gücü (2000)

RS	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1 ABD	1	1	10	1	1	1	1	3
2 SİNGAPUR	8	2	1	10	13	5	9	5
3 FİNLANDİYA	5	8	9	7	2	4	6	2
4 HOLLANDA	7	4	7	3	6	2	8	14
5 İSVİÇRE	9	18	6	4	8	10	3	12
6 LÜKSEMBURG	3	3	12	5	15	9	20	10
7 İRLANDA	2	7	3	14	19	8	17	16
8 ALMANYA	12	5	28	6	11	15	4	21
9 İSVEÇ	16	13	33	13	5	3	5	13
10 İZLANDA	4	24	5	21	9	16	13	1
11 KANADA	13	20	15	12	7	6	16	4
12 DANİMARKA	14	15	21	2	10	7	10	11
13 AVUSTRALYA	11	29	4	9	4	11	18	6
14 HONG KONG	27	9	2	11	20	14	27	19
15 İNGİLTERE	19	6	17	8	18	20	14	24
16 NORVEÇ	33	28	19	15	3	21	15	7
17 JAPONYA	6	27	22	22	21	24	2	20
18 AVUSTURYA	15	12	25	17	12	17	21	9
19 FRANSA	10	11	41	19	16	23	7	22
20 BELÇİKA	21	10	40	16	17	13	19	17
21 YENİ ZELANDA	31	36	11	18	14	12	25	15
22 TAYVAN	17	33	14	26	22	18	12	18
23 İSRAİL	24	23	32	23	24	19	11	8
24 İSPANYA	23	14	18	20	23	30	26	25
25 MALEZYA	26	17	8	29	26	25	31	35
26 ŞİLİ	40	21	13	25	32	22	32	34
27 MACARİSTAN	29	25	30	28	25	27	24	23
28 KORE	20	30	26	34	31	32	22	27
29 PORTEKİZ	22	22	34	24	29	36	36	26
30 İTALYA	32	16	46	27	30	29	30	31
31 ÇİN	18	35	16	42	42	37	28	29
32 YUNANİSTAN	28	31	37	30	34	34	39	33
33 TAYLAND	37	19	23	38	43	39	47	30
34 BREZİLYA	38	34	27	36	35	26	35	40
35 SLOVENYA	25	45	45	41	28	31	40	28
36 MEKSİKA	35	37	20	40	39	33	44	37
37 ÇEK CUMHURİYETİ	39	26	42	44	27	45	38	32
38 FİLİPİNLER	41	40	31	35	45	35	34	41
39 G.AFRİKA	36	44	24	33	33	28	45	47
40 POLONYA	34	39	43	37	36	42	33	36
41 TÜRKİYE	43	32	38	32	40	40	37	42
42 ARJANTİN	42	38	35	39	37	38	46	38
43 HİNDİSTAN	30	41	29	31	47	43	29	45
44 KOLOMBİYA	44	42	39	45	41	41	41	44
45 ENDONEZYA	45	43	36	43	46	44	42	46
46 VENEZUELA	47	47	44	46	38	47	43	43
47 RUSYA	46	46	47	47	44	46	23	39

I:Yurt İçi Ekonomi, II:Küreselleşme, III:Devlet, IV:Finans, V:Altyapı

VI:Yönetim, VII:Bilim ve Teknoloji,

VIII:İnsan

Finans göstergesine göre ABD ve Danimarka ilk iki sırada yer almış, Hollanda bu ülkeleri izlemiştir. Japonya 22. sırada yer alarak orta sıralarda bir performans göstermiştir. Türkiye Finans göstergesine göre 32.sırada yer almıştır.

Altyapı göstergesine göre ABD ilk sırada yer alırken, Finlandiya 2. Norveç 3. sırada yer almıştır. Japonya bu göstergeye göre 21. sırada yer alırken, Türkiye alt-grupta, 40. sırada yer almıştır.

Yönetim göstergesine göre ABD'nin liderliği sürmüştü, onu Hollanda ve İsveç izlemiştir. Japonya bu göstergeye göre 24. sırada yer alırken, Türkiye 37. sırada yer alarak genel rekabet gücünün üzerinde bir performans göstermiştir.

Bu çalışmada stratejik olarak tanımlanan bilim ve teknoloji göstergesine göre ABD'nin üstünlüğü devam etmiş, Japonya ikinci sırada yer almıştır. Japonya'nın bu göstergede ikinci sırada yer alması Japonya kalkınmasında bu faktörün önemini göstermektedir. Türkiye bu stratejik göstergeye göre 37. sırada yer almıştır. Kuşkusuz bu sonuç ülkemizin önümüzdeki yıllarda aşması gereken sorunların başında gelmektedir.

Beşeri sermaye göstergesine göre İzlanda ilk sırada yer alırken Finlandiya 2. ve ABD 3. sırada yer almıştır. Türkiye bu göstergeye göre 42. sırada yer alırken Japonya 20. Sırada yer almıştır.

IV.3.Kore ve Türkiye: Bir Karşılaştırma

Bu alt bölümde Türkiye ve Kore'nin sekiz rekabet faktörüne göre sıralaması gösterilmiştir. Özellikle Türkiye'nin Kore ile kıyaslanmasındaki amaç, bu iki ülkenin 1960'lı yıllarda benzer ekonomik özelliklere sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak 1970'li yıllarda bu benzerlik Kore'nin lehine açılmaya başlamış, 1990'lı yıllarda bu fark gittikçe büyük boyutlara varmıştır. Tablo 21' de bu iki ülkeye ilişkin yatırım ve tasarruf oranlarındaki gelişme 1960-1995 dönemi için gösterilmiştir.

Tablo 21: Türkiye ve Kore’de Tasarruf-Yatırım Dengesi (GSYİH’nın yüzdesi olarak)

	1960			1970			1980			1995		
	S	I	S-I ^(*)	S	I	S-I	S	I	S-I	S	I	S-I
Kore	2	11	S<I	15	24	S<I	23	31	S<I	36	37	S<I
Türkiye	14	16	S<I	17	20	S<I	18	27	S<I	20	25	S<I

S: Tasarruf (S) /GSYİH

I:Yatırım (I) / GSYİH

S-I:Tasarruf-Yatırım Dengesi (S>I:Tasarruf fazlası, S<I:Tasarruf açığı).

(*): S-I sütunları sonradan tarafımızdan eklendi.

Kaynak: Sönmez (2001). Sönmez’in Tablosundan Kore ve Türkiye seçilmiştir.

Türkiye ve Kore’ye ilişkin verilerden de görüleceği gibi, 1960 yılı itibariyle tasarrufların GSYİH içerisindeki payı (S/GSYİH) % 2 iken, aynı oran Türkiye’de % 14’tür. Ancak zamanla Kore’nin tasarruflarını artırıp, Türkiye’yi geçtiği görülmektedir. Kore’de 1970 yılında S/GSYİH oranı % 15, 1980 yılında % 23 ve 1995 yılında ise % 36’a yükselmiştir. Türkiye’de ise tasarruf oranları 1995’e gelindiğinde ancak % 20 düzeyinde gerçekleşmiştir. Benzer bir durum yatırımlarda da izlenmektedir. 1960 yılında Kore’de yatırımların GSYİH içerisindeki payı (I/GSYİH)% 11 iken, 1970 yılında % 24’e, 1980 yılında % 31’e ve 1995 yılında ise % 37’ye çıkmıştır. Türkiye’de ise 1960 yılında yatırımların milli gelir içerisindeki payı % 16 iken, 1970 yılında % 20, 1980 yılında % 27 ve 1995 yılında ise %25 olarak gerçekleşmiştir.

Kore’de bir yandan yüksek tasarruf oranları diğer taraftan yüksek yatırım ve birikim oranları esas olarak bu gelişmeyi sağlamıştır. Yüksek birikimin neden olduğu hızlı teknolojik değişme ve hızlı verim artışları bu ülkenin kalkınmasında temel dinamik olmuştur. Bu ülkede ve genel olarak “Asya Kaplanları”nın yüksek ve tempolu büyümesinin arkasındaki temel faktör, yüksek birikim ve hızlarının neden olduğu yeni sermaye mallarında/yatırımlarda “içerilen-embodied” teknolojik ilerleme (Singh, 1995) yatmaktadır. Yüksek yatırımlar ve birikim oranları zamanla verimlilik ve üretim artışlarına neden olurken, üretim sürecinde elde edilen “yaparak öğrenme”nin de etkisiyle üretim ve verimlilik artışlarına neden olmaktadır (Verdoorn Yasası). Kore’de ve genel olarak “Asya Kaplanları”nda yüksek yatırım ve birikim oranları yanında üretim süresi boyunca öğrenme yanında eğitime ayrılan kaynaklar da “mucize”nin unsurlarından biri olmuştur. Örneğin, Dünya Bankası’nın (1993) yaptığı bir çalışmada

“Doğu Asya Mucizesi”ni gerçekleştiren ülkelerde, eğitime yapılan yatırımlar üzerinde durulmakta, bu ülkelerde gerçekleştirilen kalkınmanın temel bileşenlerinden biri olduğu belirtilmektedir.

Tablo 22’de Türkiye ve Kore’ye ilişkin sekiz rekabet faktörünün sıralaması gösterilmiştir.

Tablo 22: Kore ve Türkiye’de Rekabet Faktör Sıralaması

<i>Rekabet Sıralaması</i>	<i>Yurt İçi Ekonomi</i>	<i>Küreselleşme</i>	<i>Devlet</i>	<i>Finans</i>	<i>Altyapı</i>	<i>Yönetim</i>	<i>Bilim ve Teknoloji</i>	<i>Beşeri Sermaye</i>
28 Kore	20	30	26	34	31	32	22	27
41 Türkiye	43	32	38	32	40	40	37	42
SIRA FARK	23	12	12	(2)	9	8	15	15

Kaynak: World Competitiveness Yearbook

Tablodan da izleneceği gibi Türkiye sadece finans göstergesine göre Kore’nin 2 basamak üzerinde bulunmaktadır. Diğer tüm rekabet göstergelerine göre Kore Türkiye’nin üzerinde bir performans göstermiştir. Kore’nin ele alınan rekabet göstergeleri içerisinde “yurt içi ekonomi” , “beşeri sermaye” ve “bilim ve teknoloji” göstergelerine göre önemli bir avantaj yakaladığı görülmektedir. Gerçekten de Kore’nin kalkınmasında bilim ve teknoloji politikaları yanında, yetişmiş, kalifiye işgücünün önemli etkisi olmuştur. Türkiye bilim ve teknoloji sıralamasında 37. Sırada yer alırken, Kore 22. Sırada yer almıştır. Beşeri sermaye göstergesine göre ise Türkiye 42. Sırada, Kore ise 27.sırada yer almış, buradaki fark da 15 puan civarında Kore’nin lehine gelişmiştir.

Kore ile Türkiye arasında asıl temel fark “yurt içi ekonomi”nin sıralamasında görülmektedir. Kore bu göstergeye göre 20.sırada bulunurken, Türkiye 43.sırada yer almıştır. Aradaki fark 23 basamak gibi yüksek bir açıklığa tekabül etmektedir.

Aşağıda Tablo 23’ de ise Kore ile Türkiye’nin rekabet sıralaması İmalat, Ar-Ge ve Hizmet-idare göstergelerine göre yapılmıştır.

Tablo 23:İmalat, Ar-Ge ve İdare Değerlerine Göre Kore ve Türkiye’nin Rekabet Sıralaması

	<i>İmalat</i>	<i>Ar-Ge</i>	<i>Hizmet ve İdare</i>
Kore	26	26	31
Türkiye	41	39	33
Fark	15	13	2

Tablodan da görüleceği gibi ülkelerin “innovasyon-yenilik” sistemlerini oluşturmada stratejik bir role sahip Ar-Ge sıralamasına göre Kore 13 basamak, imalatın rekabet gücü açısından ise 15 basamak Türkiye’den daha avantajlı bir konumda bulunmaktadır. Ülkemiz hizmet ve idare açısından Kore ile kıyaslandığında 2 basamak daha aşağıda bulunmasına karşın benzer bir yapıya sahip gözükmektedir. Bu sonuç, ülkemizin hizmet ve idare açısından diğer göstergelere göre daha iyi bir noktada olduğunu göstermektedir.

V. Bazı Stratejik Tespit ve Öneriler

1. Türkiye’nin *ekonomik gücü* rekabet göstergesi sıralamasının *genel rekabet gücü* sıralamasına yakın olduğu izlenmektedir. Başka bir ifadeyle, yurt içi ekonomik gücün genel rekabet gücü üzerinde pozitif ya da negatif yönde fazla bir etkisi bulunmamaktadır.
2. Türkiye’nin küreselleşme düzeyi ülke rekabet gücünü pozitif yönde etkilemektedir. Dışa açılma ülkenin mal ve hizmetler piyasasında serbestlik sağlamış, ülke rekabet gücünü yükseltmiştir.
3. Devlet politikaları ve devletin kurumsal düzeydeki işleyişi ülkemizin rekabet gücünü artırıcı bir işlev görmüştür.
4. Finans sektörü de ülkemizin rekabet gücünü artıran sektörlerin başında gelmektedir. Finansman olanaklarının görece yeterli olması ülkemiz rekabet gücünü artıran faktörlerin başında gelmektedir.
5. 2000 yılı verilerine göre bilim ve teknoloji politikaları ülkemizin rekabet gücünü artıran bir işlev görürken, geçmiş yıllarda aynı sonuca varmak güç gözükmektedir. Bu alanda ülkemizin önümüzdeki yıllarda bilim ve teknoloji kapasitesini yükseltmesi gerekmektedir.
6. Ülkemiz beşeri sermaye düzeyi açısından son derece yetersiz bir konumda bulunmaktadır. Bu durum ülkemizin rekabet gücünü aşağı çekmekte, genel rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir.

Bu tespitler ve yukarıda ana bölümdeki bulgulardan hareketle ülkemizin uluslararası rekabet gücünü artırmak için dezavantajlı olduğu alanlarda aşağıda belirtilen önlemlerin alınması gerekmektedir:

1. Ar-Ge ye yönelik kaynaklar artırılmalıdır. Türkiye’de son yıllarda Ar-Ge bilinci oluşmakla birlikte, Ar-Ge’ye yönelik kaynaklar diğer gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında oldukça düşük seviyelerde bulunmaktadır.
2. Ar-Ge ekonomik kalkınma ve rekabet gücü elde etmek için en temel göstergedir. Ülkemizin kalkınması ve uluslararası rekabet gücünün kalıcı olmasının günümüz koşullarında en temel koşulu “ulusal innovasyon-yenilik” kapasitesinden geçmektedir. Ulusal innovasyon sisteminin oluşturulmasında ise Ar-Ge’ye ayrılan kaynaklar stratejik önemdedir.
3. Günümüz gelişmiş ülkelerinin gelişme paradigmaları incelendiğinde, bu ülkelerin sadece Ar-Ge’ye yönelik yüksek düzeyde kaynak ayırmadıkları bununla birlikte temel bilimlere büyük yatırımlar yaptıkları görülmektedir. Eğer bilim ve teknolojiye gelişmeler aysbergin görünen yüzü ise, temel bilimlere (fizik, matematik, kimya, biyoloji vs) ayrılan fonlar aysbergin görünmeyen asli unsurlarıdır. Bu bilim dallarının özelliği yatırımcısına kısa sürede kar getiren, realize olan yatırımlar olmamasıdır. Bu bağlamda bu tür yatırımların devlet eliyle sürdürülmesi, ülkenin uzun vadeli bilim ve teknoloji politikalarını oluşturması açısından elzem gözükmektedir.
4. Beşeri sermayenin giderek yeni ekonomide stratejik bir faktör olması nedeniyle, orta ve yüksek öğretim kuruluşlarında verilen eğitimin kalitesi öne çıkmaktadır. Orta öğretimde sekiz yıllık temel eğitime geçiş önemli bir gelişme olmakla birlikte, eğitim felsefesinin ezbere dayanan özelliği olumsuz bir gelişmeyi ifade etmektedir. Bu nedenle önümüzdeki yıllarda eğitim yapılanmasının yaratıcılığa ve sorumluluğa dayandırılması kaçınılmaz görünmektedir.
5. Ülkemizin idare yapısında son yıllarda önemli gelişmeler gerçekleştirilmiş, çağdaş ve modern idari yapılanma gerçekleştirilmiştir. Ancak devlette savurganlığın bittiğini söylemek güç görünmektedir. Bu bağlamda devlette şeffaflığı ve verimliliği artırmaya yönelik alınan tedbirler devam ettirilmelidir.
6. Son yıllarda doğrudan yabancı yatırımlar ile ilgili önemli mevzuat değişiklikleri yapılmış olmakla birlikte, ülkemize doğrudan yabancı yatırımların istenen düzeyde gelmediği de bir gerçektir. Yabancı doğrudan yatırımcıların bir ülkeye yatırım yapmasının temel koşullarından biri, o ülkedeki siyasi istikrardır. Bu bağlamda siyasi istikrarın kalıcı olması oldukça önemli bir husus olarak belirmektedir.
7. Son yıllarda yatırımlar ve sermaye birikim düzeyinde gerçekleşen aşınmalar dikkat çekmektedir. Yatırımlar bir yandan yeni teknolojilerin, dolayısıyla verimliliğin

diğer taraftan da istihdam yaratmanın en temel aracıdır. Yatırımların en sağlıklı kaynağı ise yurt içi tasarruflardır. Bu bağlamda önümüzdeki yıllarda yatırım ve tasarrufları artıracak bir iktisat politikası seçeneğı kaçınılmaz görünmektedir.

Kaynakça

Cooper , C.(1995), *Technolgy, Manufactured Exports and Competitiveness*, UNU/INTECH, Discussion Papers, No:9513

Dünya Bankası (1993), *East Asian Miracle*, Washington, DC: World Bank

IMD, *The World Competiteveness Yearbook*'a ait çeşitli sayılar

OECD (1996), *Technology , Productivity and Job Creation*, Analytical Report, Cilt 2, Paris: OECD

Sönmez, A.(2001), *Doğu Asya "Mucizesi" ve Bunalımları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.